

H. 1 Ruimtelijke Kwaliteit

Het Uitweggebied herbergt een grote rijkdom aan natuurlijke en cultuurhistorische schoonheid. Je vindt er rond de kronkelende veenriviertjes Gein (om Amsterdam-Zuidoost), Angstel en Holendrecht (beide aansluitend op het Abcoudermeer), de uitgestrektheid van het veenweidelandschap, met koeien in groene weiden, knotwilgen langs de sloten en aan de smalle dijkwegen monumentale boerderijen, pittoreske optrekjes en oude windmolens. Er is de Vecht, in de 17de en 18de eeuw door rijke Amsterdammers ontdekt om er statige landhuizen en buitens neer te zetten. Het zijn oasen in een landschap waar de oude verkavelingsstructuur nog goeddeels in tact is. De Vecht is tegelijk de kern van dit deel van de Stelling van Amsterdam en de Hollandse Waterlinie, met de forten van Abcoude, Nigtevecht, Hinderdam, Uitermeer, en de vestingstadjes Weesp en Muiden. De Oostelijke Vechtplassen (waaronder de Ankeveense plassen) en het Naardermeer horen tot de mooiste natuurgebieden van Nederland.

De ligging aan de voet van de stuwwal van het Gooi en de kwelstroom daar vandaan geeft de natuur een bijzondere waarde. Het gebied voorziet in een grote behoefte aan ontspanning en rust. Op een mooie dag zijn er vele fietsers, kanovaarders, wandelaars en hengelsporters te vinden.

1.1 Kwaliteiten van het gebied

De belangrijkste kwaliteiten van het landschap, de natuur en de recreatie in het gebied hebben te maken met de openheid en de structuur van het landschap, het water en de cultuurhistorie.

Landschappelijke kwaliteiten

- Het gebied is onderdeel van de groene buffer tussen de grote stedelijke concentraties van Amsterdam, Amsterdam-Zuidoost en Schiphol aan de ene kant en van Almere en het Gooi aan de andere kant.
- In delen van het gebied is de traditionele landschapsstructuur nog in tact: het verkavelingspatroon dwars op de kronkelende veenriviertjes, het zicht vanaf wegen, de beplanting met knotwilgen en met leibomen langs de huizen en oeverlandjes aan het water. De boerderijen staan solitair of in kleine clusters langs de veenriviertjes, kleine dorpen hebben bochtige, smalle straatjes, de gebouwen zijn er van baksteen. De wegen op de bochtige dijken zijn smal, zonder fietspad, en hebben nog tal van houten klapbruggen.
- De Oostelijke Vechtplassen zijn het restant van intensieve veenwinning. Er is nog een bijzonder patroon van trek- en petgaten en smalle legakkers.
- Het Naardermeer is met de vernatte veenpolders eromheen, de eendenkooi en bijbehorende vogelrijkdom een uniek natuurgebied in de wijde omgeving van Amsterdam.
- Het gebied herbergt met de Stelling van Amsterdam en de Hollandse Waterlinie een bijzondere verzameling van forten variërend van compleet door begroeiing overwoekerde ruïnes, tot fraai gerestaureerde exemplaren bij Nigtevecht en in Weesp en Muiden. Het Muiderslot hoort tot een van de belangrijkste monumenten van ons land en staat aan de oostkant in een nog open landschap.

Natuurkwaliteiten

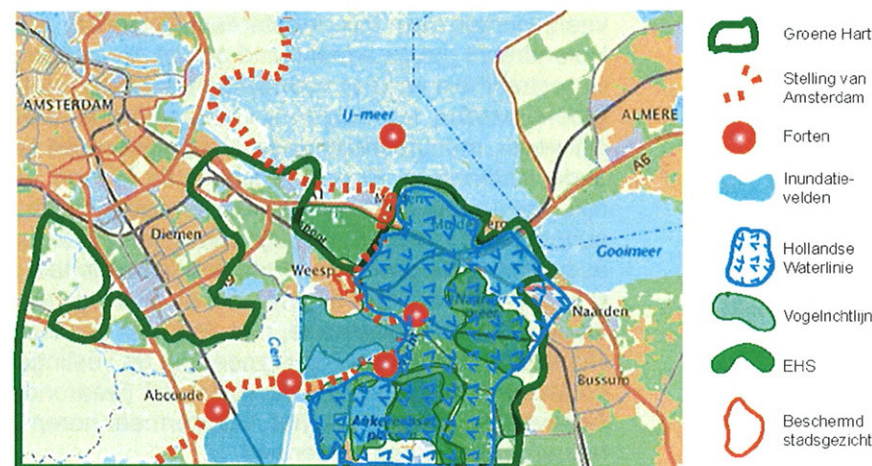
- Het laagveencomplex van de Oostelijke Vechtplassen hoort tot de weinige nog redelijk aaneengesloten veengebieden in Europa en herbergt een door klimaat, geologie en hydrologie bepaalde unieke soortenrijkdom.
- De samenhang van de stuwwal in het Gooi en het Naardermeer levert een unieke combinatie van laagveengebied en kwelwater.
- In de Ankeveense plassen en het Naardermeer zijn nog alle stadia van de ontwikkeling van laagveenplas tot moerasbos aanwezig met de karakteristieke plantengroei, waterdieren, insecten en vogels. Het gebied bevat vele soorten die op de internationale lijst van bedreigde planten en dieren voorkomen.
- Het Naardermeer herbergt een van de grootste broedkolonies van aalscholvers in ons land, vooral door de combinatie van moerasbos, rijkdom aan vis in het meer zelf en nabije aanwezigheid van het visrijke IJmeer. Verder is het Naardermeer een van de weinige broedplaatsen in Nederland van de purperreiger.
- De Nieuwe Keverdijkse Polder en de Noordpolder vormen een foerageer- en rustgebied voor ganzensoorten en een broedgebied voor weidevogels. Het IJmeer is rust- en foerageerplaats voor nonnetje, kuifeend en tafeleend.

Recreatieve kwaliteiten

- Het gebied vormt aan de oostkant van Amsterdam een groene contramal met rust, landschappelijke openheid en natuur.
- Het gebied kent op betrekkelijk kleine schaal een grote veelzijdigheid aan landschapstypen: het Hollands agrarisch landschap, vestingwerken, grote natuurgebieden en grote wateren.
- De polders in het gebied zijn door hun structuur en landschapselementen vooral een gebied waarin kleinschalig wordt gerecreëerd met fiets, kano, te voet of met de hengel. De uitspanningen passen bij de schaal van het landschap.
- Het Ankeveense gebied heeft een unieke ontsluiting met wandel- en fietspaden over smalle kades.

- Op fietsafstand zijn er aantrekkelijke vogelgebieden. Op de paden en vanuit kijkhutten valt er gedurende het hele jaar genoeg te zien.
- Muiden is het centrum van waterrecreatie op de grens van de Vecht en het IJmeer. Voor de zeilsport is de jachthaven Naarden de spil tussen de beschutte randmeren en het open Markermeer.
- Het Naarderbos en het Muiderzand zijn twee trekpleisters voor waterrecreatie.

De kwaliteit van het gebied is vastgelegd in tal van beschermings- en ontwikkelingsregimes. Het hoort tot de kerngebieden laagveen in de Ecologische Hoofdstructuur en maakt deel uit van de Natte As, de robuuste ecologische verbinding van de Zeeuwse Delta, de Zuid-Hollandse veenweidegebieden richting IJmeer en Waterland naar de Friese meren en de Waddenzee. Het Naardermeer en het IJmeer zijn aangewezen als Speciale Beschermingszone volgens de Vogelrichtlijn. Recent zijn de Oostelijke Vechtplassen aangewezen voor eenzelfde beschermingsstatus. De Vechtstreek hoort met zijn Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam tot een van de Belvederegebieden (zie kaartje)

1.2 Bedreigingen

Ondanks de grote rijkdom en potenties van het gebied gaat het niet goed. In het verleden zijn al kwaliteiten aangetast, en er zijn ontwikkelingen die het gebied verder onder druk zetten. Er worden ook nieuwe eisen gesteld aan het gebruik van het gebied. De keuzes die daarin de komende tijd worden gemaakt zijn bepalend voor hoe het gebied er over twintig of dertig jaar zal uitzien. De kwaliteit van natuur en landschap is niet langer een vanzelfsprekend gegeven. Wordt het gebied aan z'n lot overgelaten dan zal de kwaliteit ervan verder achteruit gaan. Alleen met een doelbewuste inzet, duidelijke keuzes en de bereidheid tot investeren kan het gebied de kwaliteit krijgen die het in potentie heeft.

De bedreigingen in het gebied vallen onder de noemer: verstedelijking, versnippering door infrastructuur, ondermijning van de economische basis, verstoring van de waterhuishouding en recreatiedruk.

Verstedelijking

De afgelopen vier decennia is, zoals overal in Nederland, de verstedelijkte oppervlakte enorm toegenomen. De grote stadsuitbreiding Amsterdam-Zuidoost, de uitbreidingen van Weesp, Naarden en Hilversum, de opkomst van Almere en, als laatste grote toevoeging, de bouw van de wijk IJburg hebben het Uitweggebied van een wijds veengebied met een vrije uitloop in Zuiderzee/IJsselmeer veranderd in een interstedelijk gebied.

In het gebied is als nieuwe woningbouwlocatie de Bloemendalerpolder aangewezen voor de bouw van maximaal 5.000 woningen. Voor het KNSF-terrein van de voormalige kruitfabriek Muiden wordt onderzocht of er woningbouw kan worden gerealiseerd (eerder zou het een recreatieve bestemming krijgen). Almere is aangemerkt als groeilocatie tussen 2010 en 2030 voor 60.000 tot 70.000 woningen. Hiermee worden nieuwe schakels toegevoegd aan de stedelijke omklemming van het gebied. Het mondingsgebied van Gein en Vecht verandert in een smalle groen-blauwe corridor.

Met de groeiende welvaart van het afgelopen decennium is ook de behoefte aan het landelijk wonen enorm toegenomen. Op kleinere schaal is al te zien dat boerderijen veranderen van bedrijfswoning in een luxe buitenwoning. Muiden en Abcoude spelen op de wens van het dorpse wonen in door de ontwikkeling van nieuwbouwlocaties. Vanwege de grootschaligheid en monotonie sluiten die nieuwbouwwijken vaak niet goed aan bij de specifieke kwaliteiten van het dorp en tasten daarmee de aantrekkelijkheid van het gebied aan.

Versnippering door infrastructuur

De A1 vormt in het gebied een aantasting van het landschap. De A1 is ook een grote barrière voor de ecologische verbinding tussen het Naardermeer en het zoetwaterbekken van IJmeer en Gooise meer. Dat is ook de verbinding waarover de Natte As tot stand moet komen. De provinciale Gooilandse Weg is vooral een obstakel voor de ecologische verbinding tussen de Oostelijke Vechtplassen en het Naardermeergebied. Het Amsterdam-Rijnkanaal, dat de Aetsveldsche Polder in tweeën heeft geknipt, heeft grote gevolgen voor de waterhuishouding in het gebied en kent relatief weinig passages. Al deze ingrepen hebben ertoe geleid dat de oorspronkelijke landschappelijke en natuurlijke eenheid van het gebied is versnipperd.

Druk op de landbouw

Van oudsher is het veenweidegebied gebruikt voor de melkveehouderij. Momenteel zijn er ca. 80 bedrijven actief, die het niet gemakkelijk hebben. De rentabiliteit is laag vanwege daling van de reële melkprijzen, terwijl de mogelijkheden om de kosten te drukken of de omzet te verhogen beperkt zijn door de specifieke kavelstructuur van het veenweidegebied. Er zijn ook nogal wat boeren op leeftijd die geen opvolger hebben. Om extra inkomsten te genereren verhuren boeren land en schuren voor de opslag van caravans of andere activiteiten die in het gebied eigenlijk niet thuishoren. De extra inkomsten uit verbrede landbouw, met name het agrarisch natuurbeheer, zijn door wisselend overheidsbeleid ongewis. De melkveehouderij krijgt in de toekomst te maken met veranderingen in het Europese landbouwbeleid. Volgens de jongste voorstellen van de Europese Commissie zal het

inkomen van de melkveehouders drastisch dalen. Al valt niet te verwachten dat deze voorstellen door de Europese Landbouwwraad volledig zullen worden ondersteund, het systeem van prijsgaranties staat onafwendbaar onder grote druk. Ook zonder deze nieuwe EU voorstellen is een verdere inkomensdaling in de melkveehouderij te voorzien. Intensivering en schaalvergroting stuit op het belang van het behoud van de kenmerkende kavelstructuur, en op de wens het veenpakket te behouden door een voldoende hoog grondwaterpeil. Tegelijkertijd moet worden beseft dat een verdere ondermijning van de positie van de melkveehouderij het beheer van bijna de helft van het gebied in de waagschaal stelt. De landbouw is een belangrijke beheerder en drager van het open veenweidegebied.

Het areaal dat voor de landbouw beschikbaar is staat onder druk vanwege nieuwe bouwlocaties (Bloemendalerpolder) en de ruimte die nodig is voor waterberging en voor een goede invulling van de Natte As en de Ecologische Hoofdstructuur.

Het waterbeheer schiet tekort

Na tijden van veronachtzaming is het laatste decennium serieus werk gemaakt van bestrijding van de verdroging van de natuurgebieden. Het herstel van de kwelstromen en het terugdringen van het gebiedsvreemde water ten gunste van de ecologische rijkdom van het gebied gaat echter langzaam, waardoor de biodiversiteit in het gebied verder terugloopt. De resultaten van het Herstelplan Naardermeer zijn een positieve uitzondering.

Een apart probleem voor het veenweidegebied is de bodemdaling als gevolg van inklinking en oxidatie van het veen. Het waterpeil, het niveau dient vooral de landbouw, staat te laag om het veen te behouden. Vernatting van het veenweidegebied heeft echter als consequentie dat het bestaande gebruik als weidegebied niet meer mogelijk is. De combinatie van klimaatverandering en voortgaande verstedelijking van de omliggende gebieden leidt tot knelpunten in het waterbeheer in het Uitweggebied. In het kader van het Waterbeheer 21ste eeuw (WB21) is in het gebied van Amstel, Gooi en Vecht de stroomgebiedsvisie Amstelland vastgesteld. Daaruit blijkt dat zich in het gehele Uitweggebied knelpunten

voordoen: rond Amsterdam-Zuidoost, bij de Oostelijke Vechtplassen en bij de IJmeerkust.

Verarming van de natuur

De soortenrijkdom in het gebied is de afgelopen decennia sterk achteruit gegaan. De onbemeste hooilanden (blauwgraslanden) met hun karakteristieke vegetatie zijn vrijwel verdwenen door intensief gebruik van de graslanden; hooguit kleuren nu de voedselrijke soorten als paardebloem en boterbloem het grasland geel.

Gebiedsvreemd water en bemesting van het water vanuit de landbouw hebben waterrijke levensgemeenschappen van vissen, amfibieën en reptielen aangetast. Ook het aantal weidevogels is, ondanks inspanningen van het agrarisch natuurbeheer, sterk achteruit gegaan. De gebieden die tot de Ecologische Hoofdstructuur behoren vormen hierop een positieve uitzondering: hier is sprake van herstel en verbetering.

Recreatiebehoefte

De inwoners van de stedelijke agglomeraties hebben het Uitweggebied ontdekt als een veelzijdig recreatiegebied. De aantallen fietsers, wandelaars, excursiebezoekers, waterrecreanten, motorrijders en autotoerders die het gebied aandoen zijn flink gestegen.

De recreatieve voorzieningen houden daarmee tot nu toe geen gelijke tred. Dat leidt tot knelpunten in bestaande infrastructuur, bijvoorbeeld voor de pleziervaart bij de spoorbrug over de Vecht bij Weesp en de brug in de A1 over de Vecht bij Muiden. Of er ontstaan nieuwe voorzieningen als paardenmaneges en golfbanen op plaatsen die landschappelijk gezien niet altijd het beste zijn. Ondanks de aanleg van fiets- en wandelpaden is de recreatieve ontsluiting van het gebied onvoldoende om er optimaal van te kunnen genieten. Het Amsterdam-Rijnkanaal vormt een forse barrière voor fietsers en wandelaars vanuit het Amsterdamse gebied. De capaciteit van de sluizen naar het IJmeer is beperkt, en er ontbreekt een 'binnendoorverbinding' tussen de Vecht en het Gooimeer. De beheerders van natuurgebieden leggen beperkingen op aan het toelaten van bezoekers. Medegebruik door recreanten van het agrarische

gebied is nauwelijks mogelijk. De forten van de Stelling van Amsterdam en de Hollandse Waterlinie zijn meestal voor het publiek gesloten. Lange tijd was er sprake van verwaarlozing van de watergebaseerde verdedigingswerken.

1.3 Kansen

Het unieke karakter van het gebied en de nieuwe behoeften voor het gebruik ervan scheppen ook kansen.

Waterbeheer en natuurontwikkeling

- In dit gebied met z'n vele wateren zijn unieke combinaties mogelijk tussen waterbeheer en natuurontwikkeling. Herstel van de natuurlijke waterstromen biedt kansen om de waterkwaliteit te verbeteren en een uniek ecosysteem te creëren.
- De noodzaak om ruimte te reserveren voor piekberging biedt kansen voor de ontwikkeling van natte natuur. Vernatting van de inundatievelden geeft de vestingwerken van de Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam een nieuw historisch reliëf.
- In delen van het gebied kan door verhoging van het waterpeil het veenpakket behouden blijven, gekoppeld aan extensivering van de landbouw en herstel van de blauwgraslanden.
- Voor de IJmeerkust kunnen door de aanleg van ondiepe gedeelten nieuwe foerageergebieden voor vogels ontstaan.

Intensievere recreatie

- Er is oostelijk van Amsterdam behoefte aan groene recreatie direct in de omgeving van de stad. Het gebied kan uitgroeien tot een veelzijdig veen-water-recreatiegebied.
- Met de aanleg van parklandschappen kan worden ingespeeld op de groeiende behoefte aan meer intensieve vormen van groene recreatie (spelen in de natuur, de hond uitlaten, paardrijden, mountainbiken en dergelijke).
- Het agrarische cultuurlandschap biedt de mogelijkheid voor recreatief medegebruik; stadslandbouw biedt faciliteiten voor ontspanning, logeren bij de boer en dergelijke.

- Locaties voor waterberging verbreden de recreatiemogelijkheden.

Nieuwe rol voor de landbouw

- De productiegerichte melkveehouderij kan een nieuw economisch perspectief krijgen door de omvorming tot een landbouwbedrijf mede gericht op beheer van het landschap en natuur en bijdrage aan de recreatie.
- De landbouw kan een rol spelen bij het waterbeheer, bijvoorbeeld door het onderhoud van bergingspolders.
- De stadslandbouw biedt de agrarische ondernemers een nieuwe bron van inkomsten, waarbij de melkveehouderij mede ten dienste staat van zorg, kamperen of logeren bij de boer, eten bij de boer en streekelijke producten.

Nieuwe economische dragers

- Gezien de behoefte aan landelijk wonen zijn er kansen om nieuwe buitens en landgoederen te creëren die ook de ruimtelijke kwaliteit van het gebied versterken. De nieuwe buitens kunnen een bijdrage leveren aan de economische basis van het gebied.
- Intensivering van de recreatie door de stedeling biedt het perspectief van een belangrijke bron van inkomsten voor de ingezetenen van het gebied.

1.4 Verstopt beleid

Het Uitweggebied kent een grote dichtheid aan beleid, plannen en projecten op het gebied van ruimtelijke kwaliteit: het Structuurschema Groene Ruimte, het gebiedsperspectief voor de Vechtstreek, het streekplan Gooi en Vechtstreek, de Landinrichting Vechtstreek, de herinrichting Amstelland, de projecten ROM-IJmeer, het gebiedsplan Gooi en Vechtstreek, het Herstelplan Naardermeer, het Restauratieplan Vecht en het Streekplan Noord-Holland Zuid (een beschrijving van de verschillende plannen en beleidsdocumenten is te vinden in bijlage 2). Voor ongeveer driekwart van de ingrepen uit het huidige beleid geldt dat de landinrichting het uitvoeringskader is. Daarnaast spelen er in het gebied een groot aantal groene ambities met aanzienlijke ruimtelijke consequenties,

die nog niet zijn verankerd in uitvoeringsprogramma's. Daarbij gaat het om:

- de Natte As (verbindingszone vanaf de Zeeuwse wateren tot aan de Friese Meren)
- de Stelling van Amsterdam
- de Hollandse Waterlinie
- de Diemerscheg
- de IJsselmeerscheg

Uit de gebiedsdekkende plannen (Structuurschema Groene Ruimte, Gebiedsperspectief Vechtstreek, streekplan) komt een vrij eenduidig beeld naar voren over de richting waarin het gebied zich zou moeten ontwikkelen:

- moerasontwikkeling en extensieve recreatie bij de Oostelijke Vechtplassen;
- landbouwgebied in de groene polders;
- intensieve recreatie in het noordelijke deel;
- robuuste ecologische verbindingen van zuid naar noord (Natte As);
- bescherming van de verdedigingswerken.

De landinrichting Vechtstreek heeft als opdracht de uitvoering van het bestaande groene beleid en de landbouw. Het duurde enige jaren voordat in de regio overeenstemming was over deze opdracht. Met name vanuit agrarische zijde bestonden vele bedenkingen. De landinrichtingscommissie is uiteindelijk pas in 2000 aan de slag gegaan. Ook de invulling van het beleid met betrekking tot natuurontwikkeling en agrarisch natuurbeheer heeft veel discussie en dus tijd gekost. Het Gebiedsplan kon pas dit jaar worden vastgesteld. Een extra complicatie is het feit dat alleen op vrijwillige basis grond verworven kan worden. Met de reservering in het Regeerakkoord voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur lijkt het financiële knelpunt minder groot te zijn geworden.

De Uitwegpartijen wijzen de volgende oorzaken aan voor de moeizame start en uitvoering van de landinrichting:

- het ontbreken van duidelijke aansturing en regie;
- onduidelijkheid over de toekomstige rol van de landbouw in het gebied;
- gebrekkig draagvlak bij betrokkenen en de overheden;
- plannen bieden onvoldoende houvast, zijn te algemeen;
- problemen met grondverwerving (alleen op basis van vrijwilligheid);
- onvoldoende budget;
- belemmerende wet- en regelgeving.

Anders ligt het bij sommige deelplannen als het Herstelplan Naardermeer en de Restauratie Vecht. Daar zijn er wel duidelijke afspraken, weet iedere organisatie wat haar te doen staat en worden ook vorderingen gemaakt met de uitvoering (bij het Herstelplan Naardermeer vormt de grondverwerving een knelpunt). Kennelijk lukt het beter om specifieke deelprojecten met een helder omschreven doel uit te voeren, dan om een algemene visie op de gebiedsontwikkeling om te zetten in concrete uitvoeringsprojecten.

Meer in het algemeen kun je zeggen dat bestaande procedures en instrumentarium niet meer optimaal zijn toegesneden op de nieuwe verhoudingen en uitdagingen in het gebied.

De partners van De Uitweg onderschrijven gezamenlijk dat het Uitweggebied, ondanks hoge beleidsambities, toch steeds meer inlevert aan ruimtelijke kwaliteit. Het gebied zal in 2030 meer dan nu omgeven zijn door stedelijke functies. De huidige inspanningen zijn onvoldoende om, geconfronteerd met toenemende druk op het gebied, de ruimtelijke kwaliteit te behouden, laat staan te verbeteren.

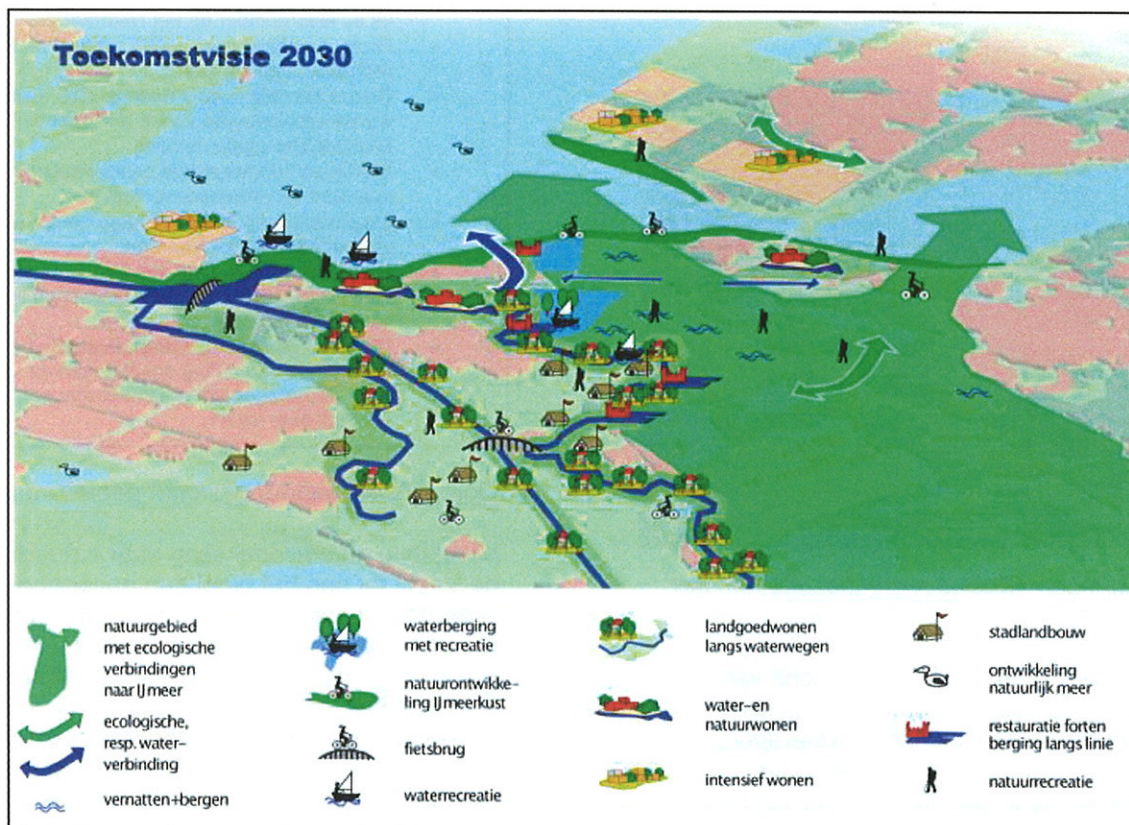
1.5 Oplossingsrichting Ruimtelijke Kwaliteit 2030

Voor een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat in de Noordvleugel van de Randstad is de ruimtelijke kwaliteit van groot belang. Het Uitweggebied kan die kwaliteit bieden, en heeft de potentie om te voldoen aan de groeiende behoefte aan nieuwe landschappelijke gebruiksmogelijkheden, betere toegankelijkheid ten behoeve van de recreatie en behoud, herstel en verrijking van de hoge natuurwaarden.

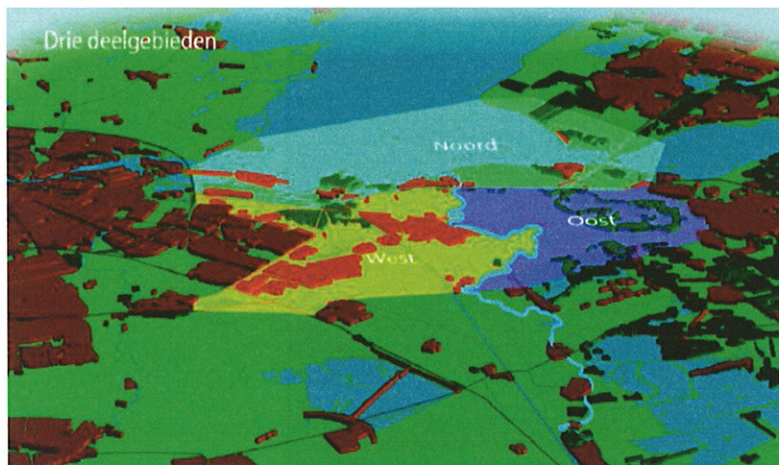
Op het Uitweggebied staat grote druk, maar tot nu toe ontbreekt het aan regie om deze aan te wenden voor een

ontwikkeling die de ruimtelijke kwaliteit van het gebied ten goede komt. Om dat te veranderen pleiten we voor een ontwikkelingsplanologie waarbij bewust keuzes worden gemaakt voor de ontwikkeling van het gebied op de langere termijn. Kernachtig geformuleerd is voor het toekomstbeeld van het Uitweggebied gekozen voor:

Een gebied voor recreatie, rustbeleving, natuur, landbouw en cultuurhistorie tussen de stedelijke agglomeraties van Amsterdam, Almere en het Gooi, dat met zijn ruimtelijke kwaliteit bijdraagt aan een leefbaar en duurzaam woon - en economisch vestigingsklimaat.

Bij de invulling van dit toekomstbeeld is nauwkeurig gekeken naar de verschillende kwaliteiten in het gebied. Dit heeft erin geresulteerd dat het Uitweggebied is gesplitst in drie deelgebieden met ieder een eigen invulling: het noordelijke deel aan het IJmeer ontwikkelt zich tot een natuurboulevard rond een groot interstedelijk watergebied; in het deelgebied ten oosten van de Vecht ontwikkelt zich een groot aaneengesloten gebied met natte natuur; het deel ten westen van de Vecht ontwikkelt zich tot een stedelijk recreatief parklandschap. Bij de invulling van het toekomstbeeld is uitgegaan van realisering van het Herstelplan Naardermeer, van de bestaande plannen voor de landinrichting Vechtstreek, van het idee van een groene slinger ten zuiden van Amsterdam en van de natuurontwikkeling IJmeer.

Noord *Natuurboulevard IJmeer- Groene recreatiezone aan het water*

De randen van de IJmeerkust ontwikkelen zich tot zone van intensieve recreatie in een hoogwaardige brede natuurlijke vooroever. Er komen concentratiegebieden voor watersport, zwem- en oeverrecreatie. Die komen te liggen tussen de Diemer Vijfhoek en Muiden en bij de jachthaven Naarden. De Naardertrekvaart wordt een landzijdige natte verbinding tussen

IJmeer en Gooimeer. De Noordpolder wordt een schakel in de Natte As en levert een bijdrage aan de wateropgave. Het Naarderbos vormt de ecologische verbingszone met het Gooimeer. Op het KNSF-terrein komen woningen in lage dichtheden, met publieke toegang voor natuur en water. Het water- en natuurwonen kan worden gebruikt om investeringsmiddelen voor het groen vrij te maken.

Ruimtelijke Kwaliteit Noord

- Robuust open water met goede waterkwaliteit en ecologische waarden.
- Waardevolle en brede natuurlijke vooroevers en oeverzones bij de Noordpolder en het Naarderbos.
- Grote capaciteit voor oever-, zwem- en natuurgerichte recreatie langs de kust.
- Goede bereikbaarheid middels OV-, fiets- of wandelverbindingen vanuit omliggende bewoningskernen en stedelijke agglomeraties.
- Sterke en hoogwaardige concentratie en faciliteiten voor tourvaart en watersportrecreatie.
- Landschappelijk hoogwaardige natuurboulevard IJmeerkust van Amsterdam tot Naarden
- Sterke herkenbaarheid van Muiden als vesting in Hollandse Waterlinie met nat en open landschap langs de oostzijde van de Vecht.
- Brede en goed functionerende ecohydrologische en recreatieve verbinding oostelijk van de Vecht tussen Naardermeergebied en IJmeer met een aquaduct en ecoduct over de A1.

Oost *Groot aaneengesloten gebied van natte natuur*

Vernatting en omschakeling naar natuurbeheer creëren vanaf de Vecht tot aan het Gooi een aaneengesloten gebied van natte natuur, dat tussen de zuidelijke Vechtplassen en het IJmeer onderdeel is van de Natte As. De robuustheid van de natuur biedt draagvlak voor natuurrecreatie: zwerven in de natuur te voet, per fiets of kano en roeiboot. Het waterbeheer is geheel dienstbaar aan herstel van ecologische waarden en processen. De invloed van gebiedsvreemd water is teruggedrongen, in combinatie met herstel van de kwel.

Op termijn stopt de drinkwaterwinning in het Gooi. Waterbergingslocaties langs de Vecht vormen samen met de gerestaureerde forten van de Stelling van Amsterdam/Hollandse Waterlinie krachtige nieuwe landschapselementen.

Ruimtelijke Kwaliteit Oost

- Grootschalig rust- en ruimtegebied met als hoofddoel natuurontwikkeling.
- Grote eenheid natuur oostelijk van de Vecht bestaande uit Vechtpolders, veenpolders, Naardermeer en Ankeveense Plassen.
- Ecohydrologische verbinding naar Vecht-IJmeer (zie Noord) en Ankeveense Plassen vanuit Naardermeer als uitwerking van de Natte As.
- Herstel kwel en optimalisering condities gebiedseigen water.
- Extensieve natuurrecreatie voor fiets, wandelen, tourvaart en kano's, met inachtneming van kwetsbare natuurwaarden.

West Stedelijk recreatief parklandschap

Het agrarische productielandschap transformeert naar een landschap voor verblijf en recreatie. Delen van het gebied worden parkachtig verdicht. In de inrichting kan er een onderscheid komen tussen meer intensief gebruik westelijk van het Amsterdam-Rijnkanaal, en minder intensief oostelijk daarvan. De huidige op agrarische productie gerichte ondernemingen krijgen een nieuw economisch perspectief als stadslandbouw en zijn mede gericht op recreatie en beheer van het landschap. De belevingswaarde van de cultuurhistorie van Gein en Vecht en van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie wordt versterkt. Nieuwe landgoederen langs waterwegen kunnen bijdragen aan de kwaliteit van het gebied. (Definitie van landgoed is: een woongebouw van allure met enkele wooneenheden op een perceel van minimaal 5 ha, dat voor minstens 90% vrij toegankelijk is voor de recreant).

Ruimtelijke Kwaliteit West

- Recreatief parklandschap met grote opvangcapaciteit voor recreanten uit stedelijk conglomeraat Amsterdam-Abcoude-Weesp, vanaf Amsterdam-Zuidoost tot en met de oostoever van het Amsterdam Rijnkanaal.
- Verbetering van de kwaliteit en de belevingswaarde van het landschap.
- Intensief met fiets- en wandelroutes dooraderd gebied met verbindingen naar oostelijk en noordelijk gebied.
- Vecht als cultuurhistorisch lint met goed beschermde uitzichten op het landschap.

1.6 De gebiedsvisie en het bestaande beleid

De toekomstvisie sluit voor een deel aan op beleidslijnen die al eerder door het rijk en de provincie Noord-Holland voor het gebied zijn vastgesteld. Dat geldt met name voor de natuurontwikkeling en het herstel van de kwelstromen bij de Oostelijke Vechtplassen en de meer intensieve recreatie aan de noordkant van het gebied. Een groot verschil is dat de hier gepresenteerde visie een veel duidelijker keuze maakt. In de huidige streekplannen en landinrichtingsplannen wordt rekening gehouden met primaire landbouwfuncties. De toekomstvisie 2030 schept een heel ander beeld waarbij de behoefte van de totale samenleving meer centraal staat (recreatie, natuur, landbouw en ook waterberging).

Maak in het noordelijke deel concrete plannen voor natuurontwikkeling en intensieve recreatie

Plannen voor het noordelijke deel waren tot nu toe erg indicatief en weinig concreet. De gepresenteerde visie geeft wel een duidelijke invulling met nieuwe natuur en geconcentreerde intensieve waterrecreatie.

Kies in het oostelijke deel consequent voor natte natuur en extensieve recreatie

Voor het oostelijke deel staat de ontwikkeling van natuur en extensieve recreatie voorop, andere functies worden voor dat doel ingezet. De landbouw krijgt vooral een rol in beheer van landschap en natuur, extensivering maakt herstel van de

blauwgraslanden mogelijk. Een verschil met bestaande plannen is dat de gepresenteerde visie tegemoet komt aan de noodzaak van ruimte voor waterberging.

Maak voor het westelijke deel een andere keuze: parklandschap, landgoederen, stadslandbouw en intensieve recreatie

In de ruimtelijke visie voor het westelijke deel, wordt duidelijk een andere keuze gemaakt dan in het bestaand beleid waarin de productiegerichte landbouw het uitgangspunt vormt. In het open gebied aan de oostkant van Amsterdam ontbreken voldoende mogelijkheden voor meer intensieve vormen van groene recreatie. De ruimtelijke visie komt daaraan tegemoet door het gebied tot recreatie/parkland te herinrichten.

Dat sluit aan bij de bosaanleg in de Gemeenschapspolder-west en de ontwikkeling van de Diemer Vijfhoek en de Diemerzeedijk. De transformatie biedt een nieuw perspectief voor de landbouw in het gebied. De aanleg van nieuwe landgoederen kan de inrichting van dit parklandschap deels financieren (de zogeheten rood voor groen-constructie).

1.7 De gebiedsvisie biedt samenhang

Algemeen geldt dat een herkenbare toekomstvisie het voor elk deelgebied mogelijk maakt waterbeheer, natuurherstel, landschapsontwikkeling, recreatie en landbouw in samenhang te ontwikkelen. Hieronder is per thema aangegeven waaruit die samenhang bestaat.

Verstedelijking

Gedoseerd komt er ruimte om te voldoen aan de behoefte van landelijk wonen, met hoge eisen aan de landschappelijke inpassing en beeldverfraaiing. Te denken valt aan een kleine honderd nieuwe landgoederen. De huidige kavelstructuur van losstaande eenheden wordt gerespecteerd. Deze kapitaalkrachtige woningbouw levert een nieuwe bijdrage aan het economische draagvlak van het gebied (zie de paragraaf over de financiering). Dit is in lijn met voorstellen van de Vechtplassencommissie.

De ontwikkeling van de woningbouw in de Bloemendalerpolder en het KNSF-terrein krijgt zo vorm dat deze bijdraagt aan de gewenste functie van het gebied.

Te denken valt aan wonen in het groen en aan water, waarbij tussen beide gebieden een landschappelijke eenheid ontstaat.

Versnippering

De versnippering wordt tegengegaan door de barrièrewerking van de A1 en de Gooilandse weg met robuuste ecologische verbindingzones (ecoduct over de A1) te verminderen. De recreatieve ontsluiting van het gebied wordt aanzienlijk verbeterd door fietsbruggen over het Amsterdam-Rijnkanaal en een aquaduct over de A1.

Landbouw

De productiegerichte melkveehouderij krijgt een nieuw economisch perspectief door het landbouwbedrijf meer te richten op beheer van het landschap en op de recreatie. Vooral in het westelijke deel doen nieuwe diensten hun intrede. Te denken valt aan de zorgboerderij, kampeerboerderij, boerenkamer, excursieboerderij en het eten-bij-de-boer. Het beheer van het landschap en van de natuur in het oostelijke deel vormen een nieuwe bron van inkomsten. De landbouwproductie is dienstbaar aan deze nieuwe taken en kan daarin nieuwe markten openen. Gezamenlijk met de overheden zal gezocht worden naar financieringsmogelijkheden om de landschappelijke kwaliteiten te behouden.

Waterbeheer

De waterkwaliteit in het oostelijke deel zal aanzienlijk verbeteren door terugdringing van gebiedsvreemd water en herstel van de kwel. Er komt voldoende capaciteit voor waterberging in de Noordpolder en de Keverdijkse Polder.

Kwaliteit van natuur en landschap

De kwaliteiten van de verschillende delen van het Uitweggebied komen sterk en robuust tot ontwikkeling. De Noordpolder wordt onderdeel van de Natte As, terwijl met de aanleg van vooroevers een nieuwe laagwaterzone ontstaat. In het oostelijke deel komt een groot aaneengesloten

veenmoerasgebied met natuurlijke grondwaterstromen. De fortificaties van de Hollandse waterlinie krijgen een deel van hun historische landschap terug. In het westelijke deel zal het open landschap transformeren naar een parklandschap, naar het beeld van het park rond landgoed Zwaanwyck, de 's-Gravelandse buitenplaatsen, en grootschaliger het Spanderswoud. Zwerfnatuur, parklandschap en bos hebben voor de recreërende stedeling meer gebruikswaarde dan het agrarisch cultuurlandschap. De barrièrewerking van A1 en Gooilandseweg vermindert.

Cultuurhistorie

Rond de forten van de Stelling van Amsterdam blijft het open schootsveld zo veel mogelijk in tact. Rond de forten van Abcoude, Nigtevecht en Hinderdam kan het idee van de 'veldeenheden' worden gerealiseerd: landgoederen, kleine parken op schootsafstand van de forten als nieuwe oasen in het open landschap.

Oostelijk van de Vecht ontstaat letterlijk de Nieuwe Hollandse Waterlinie: een dras nat gebied waar geen ruimte is voor zware voertuigen en je je alleen soppend in je laarzen of met de kano kunt voortbewegen. De bolwerken van Weesp en het Muider slot krijgen daarmee extra allure.

Recreatie

Door de vorming van robuuste natuurgebieden ontstaat er voldoende draagkracht voor recreatief medegebruik. Het westelijke en noordelijke deel wordt volledig ingericht op recreatief medegebruik in een waterrijke, deels parkachtige, deels open veenweidelandschap met veel cultuurhistorie. De ontsluiting van het gebied voor het recreatieve verkeer (fiets, wandelen, pleziervaart) wordt aanzienlijk verbeterd. Een nieuwe recreatieve bijdrage leveren de stadslandbouw en de landgoederen.

1.8 Draagvlak en financiering

Belangrijke voorwaarden voor realisering van de gebiedsvisie zijn een helder streefbeeld, maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak, organisatievermogen en financiering.

De ervaring van de afgelopen tien jaar leert dat globale visies op de ontwikkeling van het gebied onvoldoende zijn om het beleid een wending te geven. Bij gebrek aan heldere keuzes krijgt de dagelijkse gang van zaken de overhand, en ontbreekt integrale sturing. Dat is wat het beleid de afgelopen tijd parten heeft gespeeld: er was wel een globaal idee waar het met het gebied naar toe moest, maar te veel bleef in het vage. De hierboven gepresenteerde gebiedsvisie Ruimtelijke Kwaliteit 2030 maakt heldere keuzes over waar het in de verschillende delen van het gebied naar toe moet.

Dat schept de planologische duidelijkheid die zo belangrijk is om tempo te brengen in de ontwikkeling en de uitvoering van plannen, en om zowel publieke als private geldstromen los te maken.

Tegelijkertijd staat vast dat de realisering van het streefbeeld niet van de ene op de andere dag kan. Dat is niet erg wanneer het streefbeeld voor het gebied maar leidraad blijft voor het opzetten en afwegen van concrete projecten en ontwikkelingen.

Naast een helder streefbeeld is (bestuurlijk) draagvlak nodig. Als er geen instanties, organisaties en betrokkenen zijn die de gewenste ontwikkeling in hun hoofd en hart dragen, dan komt die er ook niet. Dat wil overigens niet zeggen dat iedereen nu al direct het streefbeeld moet onderschrijven. Sommige veranderingen in het gebied zijn zo ingrijpend dat het best te begrijpen is dat de betrokkenen er twijfels over hebben en niet voetstoots aannemen dat hen daarmee een nieuw levensvatbaar perspectief wordt geboden. Het gaandeweg realiseren van het streefbeeld zal in de praktijk moeten bewijzen dat het gebied een nieuwe impuls krijgt waardoor het draagvlak groeit. Dit kan alleen wanneer er instanties zijn met voldoende bestuurskracht om het streefbeeld te dragen; er moet een kern zijn waaraan alle verschillende initiatieven in het gebied zich kunnen binden, en die prioriteiten kan stellen.

Transformatie van de landbouw

Draagvlak voor de gebiedsvisie zal sterk afhangen van hoe de boeren hun toekomst zien. Terecht willen ze geen 'uitrookbeleid' of koude sanering. Waar ze vooral om vragen is duidelijkheid en heldere afspraken over financiële regelingen. Dat onderstreept het belang van het consequent werken aan de realisering van de hiervoor geschetste gebiedsvisie. In het huidige beleid zijn voor de groene polders in het Uitweggebied landbouwkerngebieden aangewezen. In het kader van de landinrichting Vechtstreek is afgesproken dat deze gebieden tot 2008 zijn gevrijwaard van claims voor andere functies.

Het is de vraag wat deze garantie waard is gezien de turbulente ontwikkelingen op de landbouwmarkt. Vooral in het veenweidegebied zullen bij verdere liberalisering van het landbouwbeleid agrarische ondernemers niet zonder steunmaatregelen economisch rendabel kunnen functioneren. Het beleid lijkt tot nu toe vooral ingegeven door wat de Raad voor het Landelijk Gebied de *behouds-benadering* noemt. Voor het behoud van het gebied levert de agrarische ondernemer groene diensten. Om dat mogelijk te maken zou de overheid financiële ondersteuning moeten bieden.

De andere, *ontwikkelingsgerichte benadering* stelt de maatschappelijke behoefte centraal bij het gebruik van het landelijk gebied. In deze benadering is het platteland er niet alleen voor de agrariër, maar voor de samenleving als geheel, met al z'n diverse wensen. Vertaald naar het Uitweggebied is dat de behoefte aan ontspanning, rust, recreatie en natuurbeleving. De agrarische ondernemers spelen daarop in, passen hun bedrijfsvoering daarop aan en benutten hun ondernemersschap om in die nieuwe behoeften te voorzien. In de praktijk zal het altijd gaan om *een combinatie* van beide benaderingen. Wat de beschrijving ervan goed tot uitdrukking brengt is dat er geen sprake hoeft te zijn van een tegenstelling tussen agrarisch ondernemerschap en het gewenste streefbeeld voor het gebied.

Bestaande veranderingen in het gebied gaan ook in die richting. Steeds meer agrariërs nemen deel aan natuurrpakketten die gesubsidieerd worden door het ministerie

van LNV. Deze pakketten worden aangeboden door de Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Vechtvallei. Verder wil het nieuwe kabinet agrarisch natuurbeheer stimuleren, naast de aankoop van natuurterreinen. Sommige nieuwe activiteiten zullen uit zichzelf voor de agrariër inkomsten generen.

Te denken valt aan nieuwe functiecombinaties als wonen-op-het-platteland en zorg, herbestemming van stallen en schuren, logies bij de boer en dergelijke. Voor andere diensten als landschaps- en natuurbeheer moeten er sluitende regelingen komen. De grondverwerving zou zo moeten worden ingericht dat het voor de boer geen wezenlijk verschil maakt of grond een rode of een groene bestemming krijgt.

Er zijn nog geen sluitende oplossingen voor wat er allemaal nodig is voor een perspectiefvolle transformatie van de landbouw. Dat onderstreept nog eens dat het streefbeeld niet een uitvoeringsplan is, maar richting geeft aan een ontwikkelingsstrategie. De mate waarin het gaandeweg lukt om die oplossingen tot stand te brengen zal de versterking van de kwaliteit van het Uitweggebied mede bepalen.

Bestaand beleid

De gebiedsvisie voor het Uitweggebied moet niet worden gezien als het zoveelste plan dat alle bestaande plannen overbodig maakt. Het is eerder een poging om wat in het beleid al in algemene termen aan wenselijke ontwikkelingen is geformuleerd op z'n consequenties te doordenken en van heldere keuzes te voorzien.

Uitwerking van de gebiedsvisie betekent in de eerste plaats afspraken maken over uitvoering van wat al in gang is gezet. Het Restauratieplan Vecht, het Herstelplan Naardermeer, de herinrichting Amstelland komen binnen het kader van de ontwikkelingsstrategie voor het gehele gebied. Het streefbeeld kan er ook toe bijdragen dat de landinrichting Vechtstreek een nieuwe impuls krijgt.

Gezien de opgaven voor het gebied verdient het aanbeveling kritisch naar de bestaande regelgeving te kijken. Op welke wijze kan buiten de rode contouren ruimte worden gevonden om tot de inrichting van landgoederen over te gaan? Zijn er geen belemmeringen voor functieverandering? En op welke wijze kunnen voorkeursrecht, planschadereparatie en onteigening worden ingezet om de manoeuvreerruimte voor gemeenten en provincies te vergroten.

Er moet ook worden nagedacht over mogelijkheden om de financiële meerwaarde van een bouwproject aan de groenontwikkeling ten goede te laten komen.

Gebiedsprogramma

Het streefbeeld Ruimtelijke Kwaliteit 2030 kan worden opgevat als een gebiedsprogramma, dat sturend is voor de ontwikkeling van het gebied, dat zorgt voor een integrale aanpak en waarin de diverse financieringsbronnen worden ondergebracht. Deze benadering sluit aan bij de jongste voorstellen van minister Veerman van LNV om tot één investeringsbudget landelijk gebied te komen. Provincie en gemeenten kunnen op basis daarvan de gebiedsgerichte ontwikkeling ter hand nemen: door via maatwerk kansen en mogelijkheden te benutten, initiatieven uit te lokken, ondernemerszin te prikkelen en betrokkenheid te stimuleren. De gebiedsgerichte aanpak maakt helder wie de belangrijkste drager is van het streefbeeld en schept een kader voor de regie. De provincie Noord-Holland heeft met de gebiedsgerichte aanpak al eerste ervaringen opgedaan in Noord-Holland Midden.